

УДК 336.458

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ МІСТ УКРАЇНИ

Богуславська Світлана Іванівна,
доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління
Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: boguslavskaya1980@gmail.com

Анотація. Присвячено аналізу фінансування розвитку соціальної сфери міст України і пошукові шляхів розв'язання проблеми тотального дефіциту фінансових ресурсів у цій сфері. Порівняльний і динамічний аналіз проведено в розрізі витрат державного і місцевих бюджетів, позабюджетних фондів. Визначено основні проблеми фінансування соціальної сфери міст України і напрями зменшення непродуктивних витрат. Сформовано систему пріоритетів розвитку соціальної сфери міст, запропоновано альтернативні інноваційні шляхи фінансування функціонування та розвитку цієї сфери.

Ключові слова: соціальна сфера міста, державний бюджет, місцеві бюджети, соціальна допомога, соціальне забезпечення, соціальний захист.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 3; бібл.: 10.

PROBLEMS OF FINANCING OF DEVELOPMENT OF SOCIAL SPHERE CITIES OF UKRAINE

Bohuslavska Svitlana,
Ph. D. in Economics, Associated Professor,
Associated Professor of the Department of Economics and Management
of the Cherkassy Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: boguslavskaya1980@gmail.com

Abstract. The complex analyzes of development the social sphere of Ukraine cities and its financing were made in this article. Author tried to finding ways of solving the problem of financial resources total deficit in this area. A comparative and dynamic analysis carried out in the context of spending of state and local budgets, extra-budgetary funds. The main problem of financing the social sphere of Ukraine cities was determined. The areas of reducing unproductive expenditures were offered. The system of priorities for the social development of cities was built. The alternative innovative ways of financing the operation and development of this sector were proposed.

Keywords: social sphere of the city, state budget, local budget, social assistance, social security, social protection.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 3; bibl.: 10.

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ ГОРОДОВ УКРАИНЫ

Богуславская Светлана Ивановна,
доцент, кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономики и управления
Черкасского образовательного-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: boguslavskaya1980@gmail.com

Аннотация. Посвящено анализу финансирования развития социальной сферы городов Украины и поиску путей решения проблемы тотального дефицита финансовых ресурсов в этой сфере. Сравнительный и динамический анализ проведен в разрезе расходов государственного и местных бюджетов, внебюджетных фондов. Определены основные проблемы финансирования социальной сферы городов Украины и направле-

ния уменьшения непроеизводительных расходов. Сформирована система приоритетов развития социальной сферы городов, предложены альтернативные инновационные пути финансирования функционирования и развития этой сферы.

Ключевые слова: социальная сфера города, государственный бюджет, местные бюджеты, социальная помощь, социальное обеспечение, социальная защита.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 3; библи.: 10.

Вступ. У стратегічних тенденціях розвитку і спрямування соціальної складової сталого розвитку акцентується увага на важливості збереження стабільності наявних суспільних систем, у тому числі недопущення руйнівних соціальних конфліктів, шляхом справедливого розподілу благ між людьми. У доповіді ПРООН «Сталий розвиток і рівність можливостей: краще майбутнє для всіх» визначаються сучасні світові стратегічні тенденції політики сталого розвитку в соціальній сфері й наголошується на нерозривності взаємозв'язку між сталістю й основними питаннями рівності можливостей щодо продуктивної зайнятості, освіти, охорони здоров'я тощо. Деградація довкілля підвищує нерівність через несприятливий вплив на фізичний і духовний стан людей. У свою чергу, нерівність людського розвитку посилює екологічну деградацію, зокрема внаслідок несформованості в суспільстві відповідних моральних і етичних настанов [1]. Під соціальною сферою слід розуміти сектор економіки, в якому здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участі держави як гаранта економічного забезпечення соціально достатнього рівня життя населення [1]. Для ефективного функціонування соціальної сфери принципове значення має її фінансове забезпечення.

Аналіз досліджень і постановка завдання. У сучасних умовах тотального дефіциту ресурсів для фінансування нормального функціонування (не говорячи вже про розвиток) соціальної сфери міст України пошук реальних причин кризового стану цієї сфери та дієвих заходів для виправлення становища має високу актуальність. Проблеми фінансового забезпечення функціонування та розвитку соціальної сфери на національному і регіональному рівнях, а також пошукові шляхи їх розв'язання присвячено праці В. Андрущенко, Л. Антошкіної, О. Василика, О. Величко, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Карліна, С. Львовичкіна, Г. Ляхович, В. Опаріна, А. Ставицького, В. Федосова та ін. Удосконаленню системи соціального захисту населення присвятим чимало наукових напрацювань провідні вітчизняні і зарубіжні учені, зокрема: Д. Богиня, Н. Борецька, І. Гнибіденко, В. Єременко, А. Карпенко, Е. Лібанова, В. Мандибура, Б. Надточій, О. Новікова, Н. Пігуль, В. Топішко, Н. Шаварина, Ю. Шклярський, С. Юрій. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень із проблематики фінансування розвитку соціальної сфери, актуальним залишається пошук інноваційних підходів до розв'язання нагальних проблем у цьому напрямі.

Результати дослідження. Місто є структурною одиницею глобальної системи та одночасно цілісним комплексом взаємозалежних підсистем, що мають як

характерні властивості, індивідуальні прояви, так і подібні характеристики та пов'язані між собою різноспрямовані взаємозв'язки. Місто – велика відкрита система, побудована за принципом самоорганізації, віднесена до динамічних, дисипативних за характером поведінки організаційних систем управління [2]. У структурі міста як системи існує п'ять підсистем (індивідуального, соціального, економічного, культурного розвитку та забезпечення життєдіяльності населення), що мають визначені елементи і встановлені зв'язки. Кожна підсистема має власний потенціал, виконує власні функції і відіграє роль забезпечення дії інших підсистем, а також функції розвитку загальної системи. Зв'язки між потребами людини і цілями сталого міського розвитку дозволяють агрегувати ці підсистеми в нову систему, у результаті чого внутрішня структура міста має вигляд системи забезпечення умов життя, діяльності та розвитку людини. Така соціально-економічна система характеризується перевиченням кількості зв'язків над кількістю підсистем, уявляє особливості стану об'єкта і здатна забезпечити виконання функцій життєдіяльності городян за рахунок власних ресурсів. Потенціал міста як соціально-економічної системи являє собою сукупні можливості соціальних, економічних та організаційно-управлінських ресурсів, які у процесі функціонування забезпечують створення доданої вартості.

Якщо розвиток економічної сфери та інфраструктури міста фінансується, переважно, за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, що розташовані на території міста і / або здійснюють на його території господарську діяльність, то фінансування соціальної сфери міста (як, власне, і села, селища) здійснюється зазвичай за рахунок коштів Державного і місцевих бюджетів.

Згідно з оцінками Світового банку, ефективність програм соціальної допомоги в Україні, розрахована як питома вага коштів, що надходять найбіднішим сім'ям, у сумарних соціальних трансфертах становить усього 19%. Аналогічний показник у більшості розвинених країн коливається в межах 30–50%. При цьому близько 20% бідних домогосподарств і близько 30% найбідніших домогосподарств в Україні взагалі не отримують ніякої допомоги. Чинна система соціальних виплат і пільг не враховує змін, що відбулися в розподілі доходів і власності. Для забезпеченого населення соціальні виплати і пільги практично не мають економічного змісту, а для нужденних – не гарантують необхідного соціального захисту [3], оскільки деклароване право громадян на різні види соціальних виплат фактично не здійснюється через складне економічне становище держави і бюджетів місцевого управління, на які було покладено більшість цих виплат.

Дотації на підтримку житлово-комунального господарства і громадського транспорту отримують державні і комунальні підприємства, а не населення, яке безпосередньо цього потребує. Непропорційно висока частка цих коштів у кінцевому підсумку перерозподіляється на користь найбільш заможних сімей, оскільки вони споживають велику частину відповідних послуг. Негативні наслідки такої практики відомі – це зростання соціального утримання, обмеження можливостей для надання допомоги тим, хто справді її потребує [3].

Система соціальних послуг населенню також розвивається нераціональним шляхом. Держава обтяжена великою мережею бюджетних установ, що виконують найрізноманітніші функції в соціальній сфері, при цьому немає можливості фінансувати ці установи навіть у мінімальному обсязі за рахунок бюджетних коштів. Відсутність концентрації державних ресурсів на найбільш пріоритетних напрямках соціальної допомоги, орієнтованих на найбільш уразливі групи населення, спричиняє розпорошення коштів і повсюдне недофінансування соціальних установ, від чого в кінцевому підсумку страждають найменш захищені категорії населення.

У силу впливу економічних і демографічних факторів, пов'язаних із неминучим старінням населення України, пенсійна система, організована за розподільним принципом, не змогла забезпечити фінансову стійкість пенсійного забезпечення. Стабілізації системи пенсійного забезпечення можна досягти лише через поетапне підвищення пенсійного віку (у довгостроковій перспективі – до 70–75 років) з одночасним скасуванням усіх наявних пільг. Практична реалізація такого підходу згідно з новим пенсійним законодавством пов'язана так само з низкою проблем. Наприклад, у більшості населення низькі очікування дожити до підвищеного пенсійного віку, отже, зростає мотивація до ухилення від сплати внесків до Пенсійного фонду України [4].

Чинна в Україні система соціального страхування найчастіше виконує невласиві їй функції. Більше ніж третину витрат Фонду соціального страхування становлять дотації громадянам на санаторно-курортне лікування, які, по суті, є прихованою формою субсидування неконкурентоспроможної мережі пансіонатів, санаторіїв і будинків відпочинку; приблизно 90% цих субсидій дістається 30% найбільш високодохідним сім'ям, у той час як родини з доходами, нижчими від прожиткового мінімуму, практично не користуються пільговими путівками. Значні резерви підвищення ефективності є й у сфері охорони здоров'я, де структура пропозиції медичних послуг не відповідає реальним потребам в отриманні медичної допомоги. Багато видів допомоги, які набагато дешевше надавати в поліклініках, надаються в лікарнях і госпіталах. Бюджетне фінансування використовується по суті для підтримки надлишкових штатів і ліжкового фонду, тоді як недофінансовуються заходи, найбільш ефективні у сфері охорони здоров'я (наприклад, заходи профілактичної спрямованості).

Суттєві проблеми сформувалися також і у сфері освіти, фінансові втрати якої пов'язані з надмірною централізацією фінансування. Більшість загальноосвітніх шкіл не має статусу юридичної особи, розрахункового рахунку і власної бухгалтерії. Бюджетні кошти централізуються на рівні районних відділів освіти і витрачаються недостатньо раціонально. Найбільші втрати пов'язані з браком достовірної інформації про реальний обсяг комунальних послуг, що споживаються кожною окремою школою.

Аналіз видатків Державного і місцевих бюджетів України на соціальну сферу у 2013–2015 рр. (табл. 1) показує, що видатки Зведеного бюджету України зросли з 505,8 млрд грн до 679,8 млрд грн відповідно, тобто на 173,9 млрд грн (на 34,4%). Зауважимо, що відсоток виконання Зведеного бюджету України за видатками 2013 року становив 91,2%, а 2015-го – 94,7%. Тобто рівень виконання видатків Зведеного бюджету України 2015 року збільшився на 3,5 в. п. порівняно з 2013-м.

Таблиця 1

Видатки Державного і місцевих бюджетів України на соціальну сферу у 2013–2015 рр.

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення у 2015 р. проти 2013 р.	
				абсолютне, млн грн	відносне, %
Державний бюджет України (без урахування міжбюджетних трансфертів), млн грн	287 607,7	299 508,1	402 868,3	115 260,6	40,1
Видатки на соціальну сферу, млн грн	137 578,5	200 496,7	246 788,3	109 209,8	79,4
частка у видатках Державного бюджету України, %	47,8	66,9	61,3	x	x
Місцеві бюджети України (без урахування міжбюджетних трансфертів), млн грн	218 236,1	223 496,7	276 925,2	58 689,1	26,9
Видатки на соціальну сферу, млн грн	195 826,3	202 011,5	241 225,3	45 399,0	23,2
частка у видатках місцевих бюджетів України, %	89,7	90,4	87,1	x	x
Зведений бюджет України (без урахування міжбюджетних трансфертів), млн грн	505 843,8	523 004,8	679 793,5	173 949,7	34,4
Видатки на соціальну сферу, млн грн	333 404,8	402 508,2	488 013,6	154 608,8	46,4
частка у видатках Зведеного бюджету України, %	65,9	77,0	71,8	x	x

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України і [5, с. 41, 46, 47, 65].

Темп зростання видатків Зведеного бюджету значно підвищився 2015 року порівняно з попереднім і становив 130,0%, тоді як 2014 і 2013 рр. – 103,4 і 102,7% відповідно. Темп зростання видатків Зведеного бюджету

дещо вищий від темпів зростання номінального ВВП. Частка видатків Зведеного бюджету у ВВП збільшилася (до 34,3%), водночас вона, як і раніше, залишається нижчою, ніж була у кризовому 2008 р. (38,4%).

Видатки Державного бюджету України зросли з 287,6 млрд грн у 2013 р. до 402,9 млрд грн у 2015 р., тобто на 115,3 млрд грн (на 40,1%). Рівень виконання річного плану також зріс із 92,5% у 2013 р. до 95,2% у 2015 р., що на 2,7 в. п. вище.

Видатки місцевих бюджетів України зросли з 218,2 млрд грн у 2013 р. до 276,9 млрд грн у 2015 р., тобто на 58,7 млрд грн (на 26,9%). Рівень виконання планових показників, затверджених місцевими радами на 2015 рік, становив 94,0%.

Видатки на соціальну сферу Зведеного бюджету України протягом 2013–2015 рр. збільшилися з 333,4 млрд грн до 488,0 млрд грн відповідно, тобто на 154,6 млрд грн (на 46,4%). При цьому частка видатків на соціальну сферу у видатках Зведеного бюджету України також збільшилась із 65,9% у 2013 р. до 71,8% у 2015 р. (на 5,9 в. п.). Водночас обсяг видатків Зведеного бюджету України на соціальну сферу є значно нижчим, ніж відповідний показник у країнах Європейського Союзу. Так, наприклад, Швеція, Франція і Німеччи-

на витрачають на соціальні виплати до третини ВВП, Ірландія – 14% [6; 7], а Україна – тільки 6,8%. Аналіз даних *табл. 1* також свідчить про те, що місцеві бюджети спрямовують у соціальну сферу значно більшу частку коштів, ніж надходить на її фінансування з Державного бюджету України (наприклад, частка видатків на соціальну сферу у видатках Державного бюджету становила: 47,8% (2013 р.) – 61,3% (2015 р.), а у видатках місцевих бюджетів: 89,7 і 87,1% відповідно).

Аналіз структури видатків Державного бюджету України на соціальну сферу (*табл. 2*) показує, що лєвова частка їх припадає на соціальний захист і соціальне забезпечення (наприклад, такі видатки Державного бюджету України збільшилися з 88,5 млрд грн у 2013 р. до 103,7 млрд грн у 2015 р., тобто на 15,2 млрд грн (на 17,2%), а їх частка зменшилась із 64,4 до 42,0% відповідно, тобто на 22,4 в. п.). Варто зазначити, що значна частина цієї групи видатків (більше ніж 90%) належить видаткам на соціальний захист пенсіонерів: 83,2 млрд грн у 2013 р. – 94,8 млрд грн у 2015 р.

Таблиця 2

Структура видатків Державного бюджету України на соціальну сферу у 2013–2015 рр.

Видатки Державного бюджету України	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Житлово-комунальне господарство	96,9	0,1	111,5	0,1	21,5	0,0
Охорона здоров'я	12 879,3	9,4	10 475,8	5,2	1 145,3	4,6
Духовний і фізичний розвиток	5 111,9	3,7	4 871,8	2,4	6 619,2	2,7
Освіта	30 943,1	22,5	2 8674,6	14,3	30 184,8	12,2
Соціальний захист і соціальне забезпечення	88 547,3	64,4	80 549,1	40,2	103 700,9	42,0
з них: соціальний захист пенсіонерів	83 233,6	94,0	75 813,9	94,1	94 811,6	91,4
Усього видатків на соціальну сферу	137 578,5	100,0	20 0496,7	62,2	246 788,3	61,6

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України і [5, с. 46, 47].

Значно зменшилися видатки Державного бюджету на освіту: з 30,9 млрд грн (22,5%) у 2013 р. – 30,2 млрд грн (12,2%) у 2015 р.

Фінансування охорони здоров'я також значно скоротилося: з 12,9 млрд грн (9,4%) у 2013 р. до 11,5 млрд грн (4,6%) у 2015 р.

Суттєво зменшились видатки на ЖКГ (2015 року їхній обсяг становив 21,5 млрд грн, що на 75,4 млрд грн, або 77,8% менше, ніж 2013-го).

Крім того, частка цих видатків становить менше ніж 0,1% від загального обсягу видатків Державного бюджету на соціальну сферу.

Децю іншою є структура видатків місцевих бюджетів на соціальну сферу. Так, 2015 року сукупна частка цих видатків у структурі видатків місцевих бюджетів становила 87,1%, що на 2,6 в. п. менше від рівня 2013-го. Частка різних статей видатків на соціальну сферу протягом 2013–2015 рр. розподілена таким чином (*табл. 3*): видатки на освіту: 74,6 млрд грн (38,1%) у 2013 р. – 84,0 млрд грн (34,8%) у 2015 р.; видатки на охорону здоров'я: 48,7 млрд грн (24,9%) у 2013 р. – 59,5 млрд грн (24,7%) у 2015 р.; видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення: 56,6 млрд грн (28,9%) у 2013 р. – 72,6 млрд грн (30,1%) у 2015 р.

Таблиця 3

Структура видатків місцевих бюджетів України на соціальну сферу у 2013–2015 рр.

Видатки місцевих бюджетів України	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Житлово-комунальне господарство	7 607,8	3,9	17 697	8,8	15 678,8	6,5
Охорона здоров'я	48 689,4	24,9	46 569,3	23,1	59 541,1	24,7
Фізкультура і спорт	1 994,8	1,0	1 828,2	0,9	2 472,8	1,0
Культура і мистецтво	6 323,4	3,2	6 944,2	3,4	6 890,2	2,9
Освіта	74 595,6	38,1	71 431,7	35,4	84 003,5	34,8
Соціальний захист і соціальне забезпечення	56 615,3	28,9	57 541,1	28,5	72 638,9	30,1
Усього видатків на соціальну сферу	195 826,3	100,0	202 011,5	100,0	241 225,3	100,0

Примітка. Складено за [5].

Що стосується позабюджетних фондів, то вони представлені Пенсійним фондом України; Фондом соціального страхування з тимчасової втрати пра-

цездатності; Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України; Фондом загальнообов'язкового

державного соціального страхування України на випадок безробіття. Наприклад, витрати Пенсійного фонду України протягом 2014 року на пенсії становили 243,5 млрд грн, а 2015-го ці витрати зросли на 22,2 млрд грн (на 9,1%) і становили 265,7 млрд грн. У структурі пенсійних виплат переважали власні кошти Пенсійного фонду України: 79,0% (192,4 млрд грн) у 2014 р. і 64,3% (170,9 млрд грн) у 2015 р. За рахунок асигнувань із Державного бюджету виплачено пенсій на суму 51,0 млрд грн (20,9%) у 2014 р. і 94,8 млрд грн (35,7%) у 2015 р. Видатки на виплату пенсій за рахунок коштів фондів соціального страхування становили 0,1% у 2014 р., а у 2015 р. такі видатки не здійснювалися [4; 8].

Слід зазначити, що кожен із фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування представляє певний вид соціальних ризиків і їм притаманні певні ознаки страховика (страхової компанії). Кошти цих фондів формуються переважно за рахунок єдиного соціального внеску, що сплачують страховальники-роботодавці від фонду оплати праці, а також працівники – у формі страхових внесків. Додатковими джерелами формування коштів позабюджетних фондів можуть бути фінансові санкції і штрафи, благодійні внески, кошти Державного бюджету України і кошти інших фондів соціального страхування. При настанні страхового випадку за рахунок коштів цих фондів здійснюється виплата певного виду соціальної допомоги, але з урахуванням страхового стажу і середньомісячної заробітної плати застрахованої особи. На наш погляд, оскільки позабюджетні соціальні фонди за своєю суттю є страховиками, тому вони повинні здійснювати інвестиційну діяльність, тобто інвестувати частину своїх надходжень в інвестиційні проекти, у результаті чого отримувати додатковий інвестиційний дохід, який і буде додатковим джерелом соціальних виплат.

Виконаний аналіз свідчить, що держава нині не в змозі на належному рівні здійснювати фінансування соціальної сфери. Оскільки фінансові наслідки кризових явищ і процесів, що мають місце в соціально-економічній та політичній сферах, зазвичай є довгострокового характеру, відновити реальні обсяги фінансування соціальної сфери на докризовому рівні в найближчі кілька років навряд чи можливо. Отже, для запобігання остаточному руйнуванню системи соціального захисту необхідно забезпечити умови для її стійкого функціонування за вкрай обмежених фінансових можливостей держави. Для стабілізації ситуації потрібно реалізувати низку екстрених заходів, покликаних сконцентрувати наявні обмежені ресурси на найбільш пріоритетних напрямках соціального захисту.

Треба докорінно трансформувати соціальну політику шляхом роздержавлення соціальної сфери і стимулювання створення некомерційних структур (так званих «соціальних організацій»), які б надавали соціальні послуги населенню. Таким чином, на ринку соціальних послуг з'явиться реальна конкуренція між надавачами таких послуг, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню якості соціальних послуг і зниженню витрат на їх виробництво.

Потрібний пакет невідкладних заходів щодо стабілізації ситуації в соціальній сфері, які фінансуються переважно за рахунок місцевих бюджетів. В іншому разі ситуація в цих галузях буде різко погіршуватися. Для запобігання руйнуванню соціальної сфери міст України слід забезпечити концентрацію коштів місцевих бюджетів на пріоритетних напрямках. У Національній парадигмі сталого розвитку України для соціальної сфери визначено, що розв'язання проблем соціальної та економічної нерівності, а також підтримка малозахищених соціальних верств населення (молоді, пенсіонерів, безробітних) є головним і першочерговим завданням українського суспільства та необхідна умова його консолідації [9].

Перш за все, слід суттєво обмежити субсидії підприємствам матеріального виробництва та скоротити дотування товарів і послуг. Варто відмовитися від переважної більшості безadresних і категоріальних допомог і пільг. Слід посилити процедури та критерії перевірки малозабезпеченості при наданні адресних соціальних виплат для того, щоб основна частина коштів, що виділяються, дійсно діставалася малозабезпеченим категоріям населення. Вивільнені кошти повинні бути спрямовані на надання адресної соціальної підтримки на основі перевірки рівня забезпеченості сім'ї і на фінансування послуг з охорони здоров'я та освіти.

Наведені заходи, на нашу думку, мають невідкладний характер. Вони спрямовані на розв'язання найгостріших проблеми соціальної сфери міст України. Але впровадження цих заходів жодною мірою не знімає з порядку денного питання подальшої структурної реформи соціальної сфери. Визначаючи напрями розвитку цієї сфери на перспективу, треба розв'язувати низку найважливіших проблем соціального розвитку, оскільки без цього неможливі подальше функціонування і прогресивний розвиток будь-якого міста. До таких проблем насамперед слід віднести: зниження якості життя населення; зростання бідності, соціальної депривації окремих категорій населення, що, у свою чергу, посилює соціальну напругу і викликає соціальні конфлікти; зміцнення сім'ї, забезпечення захисту прав материнства і дитинства.

Також інноваційними джерелами фінансування соціальної сфери можуть стати фінансові ресурси банківського та фондового ринків. Адже саме фінансовий сектор економіки безпосередньо пов'язаний із діяльністю фінансових установ, що здійснюють накопичення і трансформацію заощаджень або тимчасово вільних грошових коштів господарських суб'єктів в інвестиції, сприяють перерозподілові фінансових ресурсів між різними секторами економіки, що в кінцевому підсумку призводить до економічного зростання [10]. Фінансове інвестування являє собою комплекс дій з ефективного розміщення вільних коштів у фінансові інструменти фондового ринку і банківського сектору, які спрямовані на реалізацію інвестиційних цілей, досягнення економічного та соціального ефекту. Таким чином, фінансове інвестування має стати одним із дієвих напрямів діяльності «соціальних організацій» – як державних, так і приватних. Слід вказати на те, що вітчизняний страховий, банківський і фондовий ринки

мають значний потенціал для подальшого розвитку та за оптимального поєднання з традиційними джерелами фінансування соціальної сфери міста.

Виходячи з проблематики соціального розвитку на місцевому рівні, система пріоритетів розвитку соціальної сфери може бути представлена так.

1. Політика у сфері трудових відносин і зайнятості населення. Ключовими завданнями щодо реформування трудових відносин і забезпечення зайнятості міського населення є:

- підвищення гнучкості ринку праці з метою досягнення збалансованості попиту і пропозиції робочої сили;
- зростання мобільності робочої сили;
- підвищення частки реєстрованої зайнятості і виведення працездатного населення з неформального сектору економіки;
- внесення змін до трудового законодавства щодо вдосконалення регулювання трудових відносин, зокрема у формі трудових договорів;
- дотримання трудового законодавства щодо виплати заробітної плати;
- стимулювання безробітних до активних пошуків роботи (через умови надання статусу безробітного та отримання допомоги у зв'язку з безробіттям);
- розвиток колективних трудових відносин і соціального партнерства.

2. Реформування системи надання соціальних пільг, виплат і послуг. Такі заходи, що мають на меті оптимізацію соціальних витрат відповідно до фінансових можливостей державного бюджету, включають:

- скорочення бюджетних субсидій виробникам товарів і послуг та поступову заміну цих субсидій на адресні виплати малозабезпеченим сім'ям;
- урахування при наданні соціальної підтримки матеріального стану сімей (а не тільки окремих їхніх членів);
- підвищення ефективності соціального захисту малозабезпечених громадян і якості соціальних послуг, що їм надаються;
- спрощення чинної системи соціальних допомог і компенсаційних виплат;
- переведення соціального захисту сімей, що не належать до категорій бідних, на страхову

основу зі збереженням принципів обов'язковості і солідарності;

- передання визначення розмірів і форм надання соціальної підтримки з державного на регіональний / місцевий рівень.

3. Реформування пенсійного забезпечення. Основними чинниками, що забезпечують стабілізацію фінансового стану пенсійної системи, є:

- реформування системи дострокового виходу на пенсію шляхом переведення її фінансування у професійні пенсійні системи;
- суворого прив'язка розміру пенсійних виплат до величини надходжень до Пенсійного фонду України;
- урахування очікуваної тривалості життя пенсіонера при призначенні накопичувальної пенсії та стимулювання пізнього виходу на пенсію.

У довгостроковій перспективі тарифна політика в пенсійному страхуванні повинна орієнтуватися на поступове зниження тарифу відрахувань для працівників, що працюють у нормальних технологічних та природно-кліматичних умовах.

4. Реформування системи охорони здоров'я і соціального страхування.

Збереження рівня реального бюджетного фінансування охорони здоров'я в умовах децентралізації влади і формування місцевих бюджетів може бути досягнуто за рахунок підвищення частки витрат на охорону здоров'я. Це можливо за умови істотного скорочення субсидій підприємствам матеріального виробництва і дотацій на товари і послуги, а також відмови від переважної більшості безадресних і категоріальних допомог і пільг.

Висновки. Отже, виклики сьогодення змінюють парадигму управління як соціальною сферою в цілому, так і окремими установами та підприємствами, які відповідають за відтворення і розвиток людського потенціалу. Найбільших змін зазнає найважливіша складова процесу управління соціальною сферою – планування економічного розвитку. Її трансформація зумовлює необхідність удосконалення інструментів і методів підтримки управлінських рішень, що дозволяють оцінити можливість і ступінь доцільності здійснення інституційних, структурних та фінансових реформ у соціальній сфері.

Список використаної літератури

1. Доклад Межправительственного комитета экспертов по финансированию устойчивого развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/03/Summary ICESDF>.
2. Sustainable development in the European Union 2015 edition. Key messages [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6987735/KS-GU-15-001-EN-N.pdf/425b049b-cc3d-447b-84d7-0d06a39c261f>.
3. Ліпач О. О. Фінансова автономія місцевих бюджетів як чинник сталого розвитку територій: європейський досвід / О. О. Ліпач // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – С. 140–141.
4. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pensia.ua/ua/gazeta/articles/item/1722-povnyi-zvit-roboty-pensiinoho-fondu-ukrainy-za-2015-rik>.
5. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс] / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – Київ : Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень,

2016. – 80 с. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf.
6. Changing perspectives. How the EU budget can shape a sustainable future [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankwatch.org/documents/ChangingPerspectives.pdf>.
  7. Schaeffer S. After Pay for Success: Doubling Down on What Works [Електронний ресурс] / Sam Schaeffer, Jeff Shumway & Caitlin Reimers Brumme. – Режим доступу : http://ssir.org/articles/entry/after_pay_for_success_doubling_down_on_what_works.
  8. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=227018>.
  9. Національна парадигма сталого розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ecos.kiev.ua/share/upload/Dopovid_nacionalna_paradygma_stalogo_rozvytku.pdf.
  10. NYC Social Impact Investment Fails to Meet Goal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://philanthropynewsdigest.org/news/nyc-social-impact-investment-fails-to-meet-goal?utm_campaign=news%7C2015-07-06.

References

1. Doklad Mezhpriatel'stvennogo komiteta ehkspertov po finansirovaniyu ustojchivogo razvitiya [Report of the Intergovernmental Committee of Experts on Financing for Sustainable Development]. (n. d.). www.un.org. Retrieved from [http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/03/Summary ICESDF \[in Russian\]](http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/03/Summary ICESDF [in Russian]).
2. Sustainable development in the European Union 2015 edition. Key messages. (n. d.). ec.europa.eu. Retrieved from [http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6987735/KS-GU-15-001-EN-N.pdf/425b049b-cc3d-447b-84d7-0d06a39c261f \[in the European Union\]](http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6987735/KS-GU-15-001-EN-N.pdf/425b049b-cc3d-447b-84d7-0d06a39c261f [in the European Union]).
3. Lipach, O. O. (2011). Finansova avtonomiya mistsevykh byudzhativ yak chynnyk staloho rozvytku terytoriy: yevropeys'kyy dosvid [The financial autonomy of local budgets as a factor in sustainable development areas: European experience]. Stalyy rozvytok terytoriy: problemy ta shlyakhy vyrishennya – Sustainable Development of Territories: Problems and Solutions (p. 140–141). Dnipropetrovsk : DRIDU NADU [in Ukrainian].
4. Zvit pro robotu Pensiynoho fondu Ukrainy u 2015 rotsi [Report of the Pension Fund of Ukraine in 2015]. (n. d.). pensia.ua. Retrieved from [http://pensia.ua/ua/gazeta/articles/item/1722-povnyi-zvit-roboty-pensiynoho-fondu-ukrainy-za-2015-rik \[in Ukrainian\]](http://pensia.ua/ua/gazeta/articles/item/1722-povnyi-zvit-roboty-pensiynoho-fondu-ukrainy-za-2015-rik [in Ukrainian]).
5. Zubenko, V. V., Samchyns'ka, I. V., Rudyk, A. Yu. et al. (2016). Byudzhetnyy monitorynh: Analiz vykonannya byudzhetu za 2015 rik [Budget Monitoring: Analysis of Budget Execution in 2015]. Kyiv : Instytut byudzhetu ta sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'. Retrieved from [http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf \[in Ukrainian\]](http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf [in Ukrainian]).
6. Changing perspectives. How the EU budget can shape a sustainable future. (n. d.). bankwatch.org. Retrieved from [http://bankwatch.org/documents/ChangingPerspectives.pdf \[in the European Union\]](http://bankwatch.org/documents/ChangingPerspectives.pdf [in the European Union]).
7. Schaeffer, S., Shumway, J., & Brumme, C. R. After Pay for Success: Doubling Down on What Works. (n. d.). ssir.org. Retrieved from http://ssir.org/articles/entry/after_pay_for_success_doubling_down_on_what_works.
8. Zvit pro vykonannya byudzhetu Pensiynoho fondu Ukrainy za 2014 rik [Report of the Pension Fund of Ukraine in 2014]. (n. d.). www.pfu.gov.ua. Retrieved from [http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=227018 \[in Ukrainian\]](http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=227018 [in Ukrainian]).
9. Natsional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrainy [National sustainable development paradigm Ukraine]. (n. d.). ecos.kiev.ua. Retrieved from [http://ecos.kiev.ua/share/upload/Dopovid_nacionalna_paradygma_stalogo_rozvytku.pdf \[in Ukrainian\]](http://ecos.kiev.ua/share/upload/Dopovid_nacionalna_paradygma_stalogo_rozvytku.pdf [in Ukrainian]).
10. NYC Social Impact Investment Fails to Meet Goal. (n. d.). philanthropynewsdigest.org. Retrieved from [http://philanthropynewsdigest.org/news/nyc-social-impact-investment-fails-to-meet-goal?utm_campaign=news%7C2015-07-06 \[in USA\]](http://philanthropynewsdigest.org/news/nyc-social-impact-investment-fails-to-meet-goal?utm_campaign=news%7C2015-07-06 [in USA]).